In memoriam

Славица Михаиловић (1958, Панчево – 2026, Крагујевац)

Славица Михаиловић рођена је 2. новембра 1958. године у Панчеву, у време када је њена породица, због очевог посла, живела у Глогоњу. Иако је животно и професионално била везана за различите средине, њено породично порекло и најдубљи идентитетски ослонац били су у Шумадији. Сама је често истицала да је Шумадија за њу више од географског простора: то је „задатак“, исходиште и мера личне културне одговорности.

Почевши од детињства, кроз боравке у Шумадији, школске фолклорне секције и касније рад у културно-уметничким друштвима, традиционални плес је за њу постао живи свет којем је у целости припадала. У раној младости прикључила се фолклорним секцијама у Глогоњу, активно учествујући у њима све до одласка у Крагујевац, где 1977. године уписује студије права. Истовремено постаје чланица крагујевачког Културно-уметничког друштва „Абрашевић". Између 1983. и 1984. године поверено јој је руковођење извођачким ансамблом КУД-а „Абрашевић", са којим је радила све до 2005. године, када оснива Српски ансамбл „Смиље". Овај ансамбл поникао је из певачке групе „Смиље", основане давне 1990. године, као посебан сегмент рада у оквиру „Абрашевића".

Њено образовање у области педагогије традиционалног плеса додатно је обликовано похађањем бројних семинара за руководиоце фолклорних ансамбала, како у бившој Југославији тако и у Србији, почевши од 1984. године, те кроз студије на Факултету драмских уметности (на Катедри за образовање фолклорних педагога), које уписује 1985. године. Била је део прве генерације ове катедре, тада јединствене на простору бивше Југославије. Ипак, оно што је њен рад најдубље одредило била су теренска истраживања, по којима је била препозната у ужој стручној и широј заједници. Од 1990. године активно је учествовала у раду Центра за истраживање и очување традиционалних игара Србије (ЦИОТИС) као истраживач, предавач и полазник семинара за руководиоце фолклорних ансамбала, остајући највернији сарадник ове организације. Током наредних деценија обишла је многе области у Србији и региону, бележећи традиционалне плесове, музику и обичаје: Гружу, Левач, Лепеницу, Јасеницу, околину Чачка и Драгачева, Ниш, околину Неготина, Топлицу, Бујановац, Мачву, Стиг, Фочу, Скадар, Демир Капију, Скопску Црну Гору (да набројимо само неке).

За едицију *Народне игре – грађа*, коју је од 1990. до 2018. године издавао ЦИОТИС, Славица Михаиловић објавила је више од тридесет прилога о традиционалним играма из крајева и области у којима је обављала истраживања. Ти записи представљају драгоцену грађу за будућа проучавања, реконструкције и праћење дијахронијског развоја традиционалних плесова Срба. Њена истраживачка продуктивност била је изузетна, тим пре што је проистицала из споја теренског рада, педагошке праксе и свакодневног рада с ансамблима. У једној емисији је, говорећи о свом односу према грађи, рекла: „Има материјала доста ко жели да ради, требало би ми још три живота да обрадим бар половину онога што сам нашла." У тој реченици сабране су њена скромност и свест о обиму материјала који је посвећено прикупљала и веома често, кроз свој рад, несебично делила са другима.

Њене кореографије, како за децу тако и за одрасле, настајале су управо на основу теренских истраживања и извођене у бројним културно-уметничким друштвима и ансамблима у Србији и дијаспори, док се део њеног репертоара изводи и у оквиру професионалног Ансамбла народних игара и песама Србије „Коло“.

У основи кореографског рукописа Славице Михаиловић стајала је идеја да сценска обрада традиционалног плеса не сме да прекине везу са „народним играчем“, већ да би требало да настави тамо где је он, како је сама говорила, „стао или посустао“. Баш зато је рад Славице Михаиловић био препознатљив по ослањању на локални стил, на пажљиво посматрање тела, обрасце корака, држања, ритма и односа међу играчима. Још 1992. године истакла је да „кроз игру човек исказује стање духа и поруке које су јасне и без речи“, што најбоље показује њено разумевање игре као дела културног језика, облика памћења и начина на који заједница говори о себи.

За свој допринос неговању и очувању нематеријалног културног наслеђа Славица Михаиловић добила је више признања, међу којима се посебно издваја Вукова награда Културно-просветне заједнице Србије, додељена 2012. године. Такође, 2017. године добила је и признање „Књига о Милутину“ удружења „Бирам Крагујевац“. Ипак, чини се да су њена најтрајнија признања она која се не могу увек навести у биографији: поштовање ансамбала, поверење казивача на терену, захвалност ученика, играча и сарадника, као и чињеница да се њене кореографије у континуитету већ деценијама изводе у бројним срединама широм света.

Они који су је познавали памтиће је као благу и ненаметљиву особу, али истовремено и као жену која је својим знањем, искуством и присуством остављала снажан утисак у сваком простору у којем се појављивала. Таква је била и на предавањима: тиха, одмерена, али у игри грациозна, са ретком способношћу да брзо и прецизно мења стилове играња, прилагођавајући их локалним карактеристикама традиционалних плесова. У сваком кораку и свакој речи видела се сабраност дугогодишњег теренског, педагошког и уметничког искуства.

Славица Михаиловић преминула је 2026. године, оставивши иза себе дело које ће наставити да живи у играма и песмама које је прикупила, у ансамблима с којима је радила, публикованој грађи и сећањима људи. Много је разлога да јој свет аматерског и професионалног сценског традиционалног плеса буде захвалан. Захвални смо јој и сви ми који се бавимо истраживањима традиционалног плеса и фолклора у ширем смислу, јер је прикупила и објавила изузетно обимну грађу до које бисмо данас тешко могли доћи. Њено дело наставиће да буде читано,

извођено и тумачено из различитих перспектива, док ће сећање на њу остати трајно у заједници којој је посветила свој живот.

Милош Рашић / Miloš Rašić
Етнографски институт САНУ, Београд /
The Institute of Ethnography SASA, Belgrade
E-mail: milos.rasic@ei.sanu.ac.rs
https://orcid.org/0000-0001-6871-5553

Примљено/Received: 13. 6. 2026.
Прихваћено/Accepted: 15. 6. 2026.